

Adam als peuter met zijn opa tussen twee koeien bij de festiviteiten rond de beëindiging van de vleesdistributie in 1949.

door het dorp en iedereen zette de achtervolging in. Het varken heeft het uiteindelijk niet gered, maar was wel een paar kilo lichter na deze inspanning. Ook vertelt Til dat de bomen voor de winkel het altijd zo goed deden. Dat kwam door het feit dat deze natuurlijk regelmatig bemest werden door het wachtende vee.

Hoewel bijna alles van het dier nuttig gebruikt werd, had een 'zelfslachtende' slager natuurlijk slachtafval en dat behoorde formeel te worden afgevoerd, deels naar de 'benenklui', maar het gebeurde soms dat de plaatselijke vuilniswagen op zijn ronde dicht voor de deur even stilstond en er snel een en ander in de bak gegooid werd. De vuilnisman ging dan met een halve metworst naar huis. Ook herinneren zij zich dat papa, soms een beetje gestrest door de drukte, razend kon worden als hij zijn 'worsthoortje' niet snel genoeg kon vinden. Het lag natuurlijk wel in de buurt, maar net ergens anders.

Hygiëne was vanzelfsprekend zeer belangrijk in de slagerij en als iedereen zich (vlak voor sluitings-tijd) had ingespannen om alles kraakhelder en netjes te krijgen, kwam er soms nog een klant die van een paar lapjes vlees nog een worst gedraaid wilde hebben of een half onsje rosbeef wilde laten snijden. Tja, moet je maar niet schoonmaken voor sluitings-tijd... Ook bij Kroes was de klant dus koning!

Vader Kroes wilde zijn bedrijf natuurlijk verder ontwikkelen en specialiseerde zich ook in de catering bij festiviteiten van organisaties en bedrijven in Maarssen en in de regio. Ondanks de drukke winkelnering had vader Kroes, muzikaal als hij was, ook nog tijd om organist in de Gereformeerde Kerk te zijn (soms niet echt uitgeslapen...). Hij was actief lid van de wandelsportvereniging en was ook betrokken bij DES, een ontspanningsvereniging in Maarssen die van alles aan variëteit, muziek en sketches organiseerde in De Harmonie.

Adam en Til vertellen ook dat hun vader in de oorlog in de Haarlemmermeer, in de buurt van Aalsmeer, ondergedoken zat en daar zijn vrouw, hun moeder, ontmoette.

Bij gebrek aan opvolging, Adam en zijn zussen hadden andere aspiraties, beëindigde Kroes het bedrijf eind april 1972 en verkocht het aan zijn vleesgrossier Kirpestein. Dit was het einde van zo'n vijftig jaar slagerij Kroes in Maarssen. Het pand aan de Raadhuisstraat, met nog steeds de oude pui, wordt nu gebruikt door Koetsveld Assurantiën. Tilly en Adam kijken met veel plezier en natuurlijk ook met enige weemoed terug op hun jeugd in de slagerij en we praten nog even na over hoeveel winkels en winkeltjes er toen waren in hun buurt en ook in het dorp Maarssen. Andere tijden waren het. Gelukkig hebben we de foto's en onze goede herinneringen nog... ●

Vastlegging gemeentegrenzen 1812 en 1818

Auteur: Kees Floor

Eerder dan elders in de provincie Utrecht werden de gemeentegrenzen van Maarssen en Zuilen officieel opgemeten en vastgelegd. Dat was in de Franse tijd. Toen de Fransen eind 1813 ons land hadden verlaten, moest alles opnieuw.

Onder Frans bestuur werd er in Nederland een begin gemaakt met de officiële opmeting en vaststelling van de gemeentegrenzen. Vlak voor de werkzaamheden daartoe begonnen, had er per begin 1812 nog een grootschalige gemeentelijke herindeling plaatsgevonden, waarbij het aantal gemeenten in de huidige provincie Utrecht ongeveer werd gehalveerd. Zo kwamen bijvoorbeeld Nieuw-Maarsseveen, Oud-Maarsseveen en Breukelerveen bij Tienhoven, ging Maarssenbroek naar Maarssen, kwam Achttienhoven bij Westbroek en ging Haarzuilens deel uitmaken van Vleuten.¹⁾ In de jaren na het herstel van de onafhankelijkheid eind 1813 werd de op Franse leest geschiedde gemeentelijke indeling grotendeels ongedaan gemaakt. Wel bleef men gebruik maken van de Franse voorschriften voor de opmeting en vaststelling van de gemeentegrenzen. Het proces van het bepalen van die grenzen ging dan ook min of meer ongewijzigd door of werd na een korte onderbreking weer opgepakt.

Bezoek van de landmeter

De grenzen van vrijwel alle Utrechtse gemeenten werden enige tijd na het vertrek van de Fransen vastgesteld in de periode 1818-1832.²⁾ In het kanton Maarssen was men echter al in 1812, onder Frans bestuur, aan het werk gegaan.³⁾ In dat jaar kwam namelijk de heer B. van Duijn, 'landmeter der eerste klasse, benoemd door de Prefekt van het Departement van de Zuiderzee', naar Zuilen, één van de gemeenten binnen het kanton Maarssen, om de 'omtreklijniën' ervan op te meten. Zijn

bevindingen legde hij vast in een proces-verbaal van grensbepaling, gedateerd 11 september 1812. Samen met N.L. Burman, Controleur der Directe Belastingen, vervogde hij zich bij de mairie (gemeentehuis) van Zuilen, zo lezen we in het proces-verbaal. Daar had hij afgesproken met M.J. Wouters, de maire (burgemeester). Verder waren aanwezig de adjunct-maire en enkele zogeheten aanwijzers, inwoners die goed op de hoogte waren van de situatie ter plaatse. Ook de maires, adjuncten en aanwijzers van de buurgemeenten waren op komen dagen 'ten einde in derzelve wederzijdsch bijzijn, de grensscheiding op te nemen van het grondgebied van Zuilen'.

Gemeente Zuilen

Een landmeter-delimitateur, zoals Van Duijn en zijn collega's van het kadaster voluit werden aangeduid, begon de beschrijving van zijn werkzaamheden, conform de daarvoor geldende regels, doorgaans op het noordelijkste of meest noordwestelijke punt van het op te meten gebied op een plek waar drie gemeenten samenkwamen. In ons geval betreft het de toenmalige gemeenten Tienhoven, Zuilen en Maarssen. Vanuit dit beginpunt volgde het gezelschap de gemeentegrens met de wijzers van de klok mee; het grondgebied van de op te meten gemeente bleef dus steeds aan de rechterhand. Het driegrenzenpunt lag in de Zogwetering (langs de huidige Tuinbouwweg). De wetering werd gevolgd tot aan de Westbroekse vaart (Nedereindsevaart) bij de Westbroekse watermolen. Op dat punt had men de grens met Westbroek bereikt en ging men over de grens met die gemeente verder langs de Groenendijk (Groeneweg). Op deze manier werd de hele rondgang langs de Zuilense gemeentegrenzen beschreven. Elk van de vier aangrenzende gemeenten (zie afbeelding 6) kreeg een eigen artikel in het proces-verbaal dat ter goedkeuring werd ondertekend door de betrokken maires en aanwijzers.

Kop van het proces-verbaal van grensbepaling van Maarsse van 14 september 1812. Bron: Het Utrechts Archief.

Ter verduidelijking werden aan het proces-verbaal situatieschetsen toegevoegd, de zogeheten 'figuratieve schetsen der grensscheiding'; de afbeeldingen 2-5 geven voorbeelden van enkele tekeningen of gedeelten daaruit. Meestal werden de grenzen per buurgemeente in een afzonderlijke tekening weergegeven. Omdat Nederland in 1812 deel uitmaakte van het Franse Keizerrijk, werd het proces-verbaal zowel in het Frans als in het Nederlands opgesteld (zie afbeelding 1). De teksten in de bijbehorende schetsen waren alle in het Frans (zie afbeelding 2 en 3).

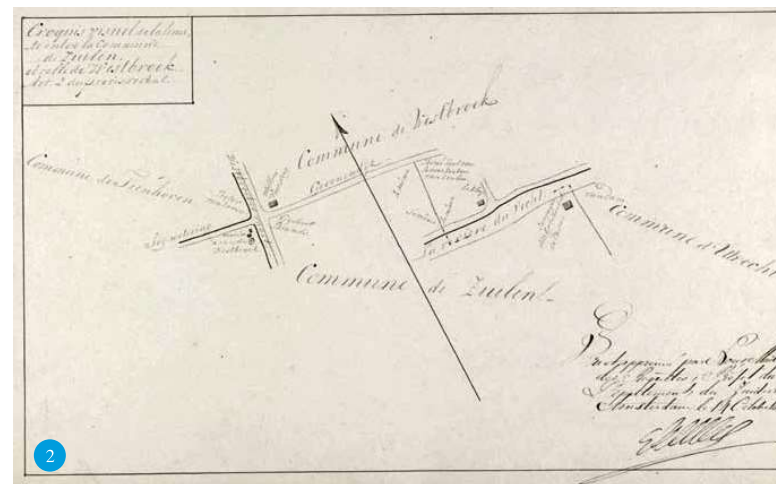
Gebiedsrui

Bij het opstellen van een proces-verbaal van grensbepaling hadden de betrokkenen de mogelijkheid om bijlagen toe te voegen. Daarin konden de landmeters of de maires bijvoorbeeld vreemde of onlogische situaties signaleren en voorstellen doen ter verbetering. In Zuilen werd in 1812 van die mogelijkheid gebruik gemaakt. Wat was namelijk het geval? Buurgemeente Westbroek bevond zich vrijwel geheel op de rechteroever van de Vecht, op één uitzondering na: bij de buitenplaats Groenendaal op de linkeroever van de Vecht was de grens tussen de beide gemeenten volgens de bijlage bij het proces-verbaal 'eenigszints irregulier en duister'. Een stuk ter grootte van vijf morgen, gelegen aan de linkeroever van de Vecht viel onder Westbroek. Het voorstel van de landmeter en de maires van Zuilen en West-

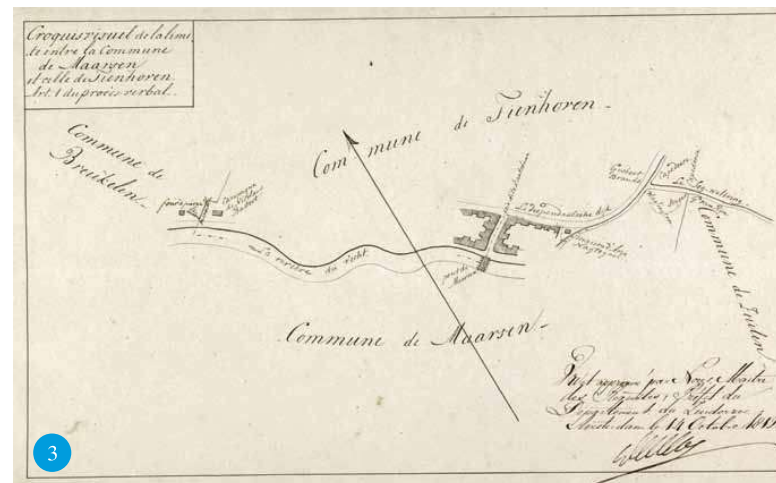
broek was om dit gebied bij Zuilen te trekken. Als compensatie zou dan een even groot stuk land bij het huis De Klop overgaan naar Westbroek. Bij de beschrijving van de gemeentegrenzen in het proces-verbaal van grensbepaling en in de bijbehorende figuratieve schetsen ging men er al van uit dat de voorstellen zouden worden uitgevoerd (zie afbeelding 2).

Gemeente Maarsse

Drie dagen na het bezoek aan Zuilen was het koppel Van Duijn & Burman in Maarsse, zo lezen we in het proces-verbaal van grensbepaling van die gemeente. Ze werden opgewacht door maire T. van der Vliet en verscheidene aanwijzers. Volgens dezelfde procedure als toegepast bij Zuilen legden ze de gemeentegrenzen vast. Ditmaal waren er vijf buurgemeenten bij betrokken (zie afbeelding 6). Het beginpunt van de rondgang lag in de Vecht bij de steenoven van Nicolaas Bastert op de grens van Breukelen en Tienhoven. Het gezelschap volgde de Vecht tot de brug bij de Kaatsbaan (zie afbeelding 3). Daarna over de Diependaalsedijk en een stukje langs de Zogwetering tot aan de grens met Zuilen. Vandaar weer naar de Vecht en via die rivier naar de Proostwetering, die eerst als grens diende met Zuilen en verderop met Utrecht.⁴⁾ Men bereikte vervolgens de Ouwenaar, een 'capitale sloot' die de grens vormde met Vleuten.

Figuratieve schets der grensscheiding van de toenmalige gemeenten Zuilen en Westbroek (met Oostwaard en Zwesereng) en Westbroek (met Achtienhoven) uit 1812. Bron: hisgis.nl.

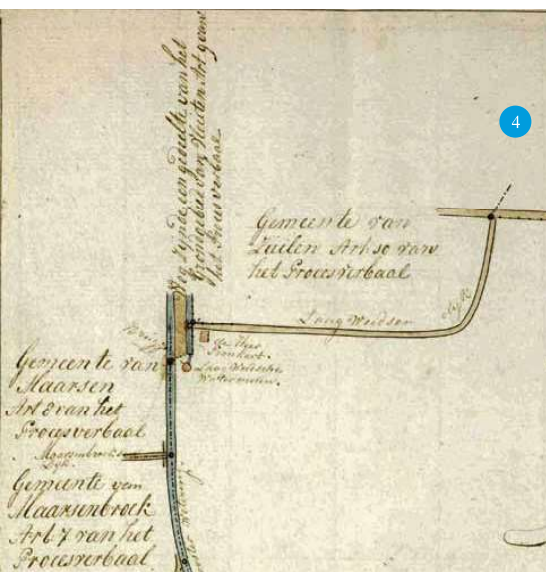
Figuratieve schets der grensscheiding van de toenmalige gemeenten Maarsse en Tienhoven (met onder andere Maarsseveen) uit 1812. Bron: hisgis.nl.

Via de Haarrijn en de Uitweg van Maarssebroek keerde men terug bij het beginpunt van de rondgang. Alle handtekeningen waren gezet, het proces-verbaal werd gesloten en de gemeentegrenzen lagen vast. Of toch niet?

Terug bij af

Enige tijd na het vertrek van de Fransen werden de werkzaamheden ter bepaling van gemeentegrenzen hervat. Onze regio was in 1818 aan de beurt. De stad Utrecht en zijn zogeheten

buitengerechten (waaronder Lauwerecht en Buiten-Catharijne) in 1820. Door het groten-deels terugdraaien van de Franse ingrepen in de gemeentelijke indeling was de situatie zo sterk gewijzigd dat er voor Maarsse, Zuilen en andere gemeenten waarvan de grenzen in de Franse tijd waren opgemeten, nieuwe processen-verbaal van grensbepaling moesten komen. Zo was Maarsse Maarssebroek kwijtgeraakt. Daardoor moest er in plaats van een grens met Vleuten, of eigenlijk met het daarvoor per 1 janu-

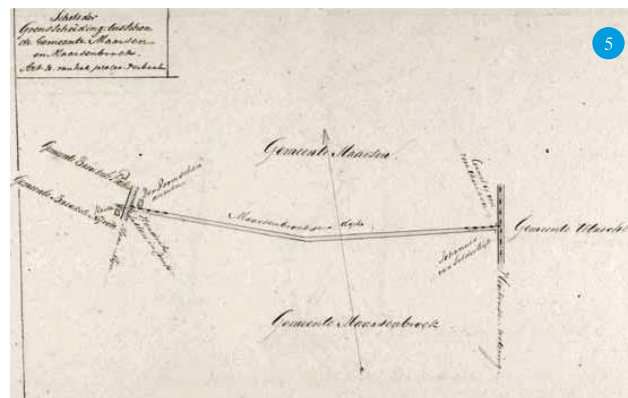
Uitsnede uit de figuratieve schets der grensscheiding van de gemeente Buiten-Catharijne uit 1820. Bron: hisgis.nl.

en de aanwijzer van Zuilen het daar niet mee eens waren.⁵⁾ Volgens hen reikte het grondgebied van Zuilen niet verder dan de oostzijde van de Molenvliet, zoals aangegeven op afbeelding 4. Het smalle gebied tussen de beide grenzen met daarop onder andere de Vleutenseweg hoorde bij Vleuten, wat door de afgevaardigden van Maarsse werd beaamd. Na overleg met de schout en de aanwijzer van Vleuten werd besloten deze vreemde situatie maar te laten voor wat ze was. Kennelijk zat dit het duo Slitz/Calkoen of hun superieuren toch niet lekker. Als het stukje Vleuten binnen een andere gemeente had gelegen, was het volgens de geldende regels voor enclaves zonder meer naar die gemeente overgegaan. Nu grensde het echter aan drie verschillende gemeenten, te weten Maarsse, Zuilen en Buiten-Catharijne, zodat de enclave-regel niet kon worden toegepast. Uiteindelijk werd het gebiedje in 1829 toch nog toegewezen aan Zuilen. De beschrijving van de nieuwe grenzen werd in december van dat jaar als bijlage toegevoegd aan de processen-verbaal van grensbepaling van Maarsse, Zuilen en Vleuten uit 1818.

Van die gelegenheid maakte men gebruik om nog een tweede grenscorrectie toe te passen. De grens tussen Maarssebroek en Maarsse werd verlegd van het midden van de Maarssebroeksedijk naar de noordrand ervan, zodat de dijk geheel in de gemeente Maarssebroek kwam te liggen (zie afbeelding 5). Ook de tekst van deze wijziging werd als bijlage toegevoegd aan de processen-verbaal van grensbepaling van de beide betrokken gemeenten.

Meer dagen werk

De beschrijvingen van de gemeentegrenzen zijn steeds opgezet volgens een standaard 'format', waarbij in eerste instantie wordt gesuggereerd dat een en ander op één dag heeft plaatsgevonden. In werkelijkheid namen de werkzaamheden echter meer tijd in beslag en werd het proces-verbaal van grensbepaling pas één of enkele dagen later gesloten.

Figuratieve schets der grensscheiding van de gemeenten Maarsse en Maarssebroek, na de nadere grensbepaling tussen de beide gemeenten in 1829. Bron: hisgis.nl.

onwaarschijnlijk is dat er een zondag tussen zit (Maarssebroek). Ook de grenzen van Laagnieuwkoop (5 april) en Maartensdijk (26 april) zouden op een zondag zijn vastgesteld. De weergave van de procedure van vastlegging van de gemeentegrenzen zoals in de processen-verbaal van grensbepaling genoteerd en zeker de daarin genoemde data, moeten vermoedelijk dan ook met een flinke korrel zout genomen worden. ●

ari 1818 losgemaakte Haarzuilens, nu een grens met Maarssebroek beschreven worden. Deze liep midden door de Maarssebroeksedijk (zie afbeelding 4).

Bovendien ging het in 1818 om andere randgemeenten (zie afbeelding 6). Verder was Zuilen (met Oostwaard en Zwesereng) weliswaar in omvang gelijk gebleven, maar de voorgestelde gebiedsruil met Westbroek was niet doorgegaan of teruggedraaid, zodat de tekst en de schetsen van de gemeentegrenzen uit 1812, zoals in afbeelding 2, niet meer klopten. Van nieuw gevormde gemeenten, waaronder Maarsseveen en Maarssebroek, moesten de grenzen nu ook worden opgemeten en vastgesteld. Alle aanleiding dus voor nieuwe rondgangen langs de gemeentegrenzen.

Vleutense 'enclave'

Landmeter-delimitateur Van Duijn was inmiddels opgevolgd door A. Slitz en inspecteur Burman door de heer Calkoen. Volgens de opgemaakte processen-verbaal kwamen zij op zaterdag 18 en maandag 20 april naar Maarsse en Zuilen om hun werk te doen conform de eerder beschreven procedure. Daarbij stuitten ze op een vreemde situatie. Het midden van de Proostwetering was in 1812 namelijk vastgesteld als grens tussen de beide gemeenten. In 1818 bleek echter dat de schout (vanaf 1825 burgemeester) G.H. Stevens

Tegen een afhandelen van de beschrijving binnen een werkdag pleit onder andere het volgende: In de processen-verbaal van Maarsse, Maarssebroek en Zuilen wordt de grensscheiding met de gemeente Utrecht beschreven. Op 1 januari 1818 waren de Utrechtse buitengerechten, waaronder Lauwrecht en Buiten-Catharijne, echter zelfstandige gemeenten geworden, elk met een eigen schout (burgemeester). De processen-verbaal uit april 1818 waren vermoedelijk dus al vóór 1 januari van dat jaar voorbereid en wellicht zelfs beklonken.

De data die worden genoemd in de diverse processen-verbaal van grensbepaling zijn ook niet altijd even geloofwaardig. Zo bezochten Slitz en Calkoen vanaf 8 april om de andere dag een andere gemeente. Eerst Tienhoven, daarna Nieuw-Maarsseveen, Maarssebroek, Achttienhoven, Vleuten, Maarsse, Zuilen en Haarzuilens. De regelmaat is opvallend; nog opvallender en

Noten

1. Perks, W.A.G. (1962). Geschiedenis van de gemeentegrenzen in de provincie Utrecht van 1795 tot 1940. Overdruk uit de *Provinciale Almanak* van 1962. Wij volgen hier de spelling van gemeentenamen zoals gehanteerd door Perks. In de oorspronkelijke processen-verbaal van grensbepaling wordt veelal een andere spelling gehanteerd, bijvoorbeeld Agtienhoven, Breukeleveen, Haarzuilen, Maarsebroek, Maarsse, Maarsseveen, Nieuwmaarsseveen, Oudmaarsseveen en Zuijlen.
2. Het Utrechts Archief, toegang 1294. Inv.nrs. 2689-2694 en 3799-3802.
3. Het Utrechts Archief, toegang 1294. Inv.nr. 2689.
4. De Proostwetering (Vleutense of Prooster wetering) staat vermeld op de officiële topografische kaarten van 1850 tot en met 1969, de Oudenaarskade van 1850 tot en met 1969 en de Haarrijn van 1874 tot heden. Zie: topotijdreis.nl.
5. Het Utrechts Archief, toegang 1294, inv.nr. 3799.

Afbeelding 6: Buurgemeenten van Maarsse en Zuilen in 1812 en 1818

Buurgemeenten van Maarsse		Buurgemeenten van Zuilen	
1812	1818	1812	1818
Tienhoven	Nieuw-Maarsseveen	Tienhoven	Nieuw-Maarsseveen
Zuilen	Zuilen	Westbroek	Westbroek
Utrecht	Lauwrecht (Utrecht)		Achttienhoven
Vleuten	Maarssebroek	Utrecht	Lauwrecht (Utrecht)
Breukelen	Breukelen St. Pieters		Buiten-Catharijne (Utrecht)
		Maarsse	Maarsse